

УДК 338.512

Цап В. Д., к. е. н., в. о. доцента,
Таврійський державний агротехнологічний університет,
tzapvd@gmail.com

УДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ ТА ПЛАНУВАННЯ ВИТРАТ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Анотація. З отриманням незалежності в Україні не надавали належної уваги питанням формування витрат, собівартості продукції (робіт, послуг) підприємств і організацій. Впроваджувались нові технології щодо підвищення конкурентно-спроможності продукції, при цьому не враховувались у сфері управління економічно-господарською діяльністю як на підприємстві в цілому, так і в окремих його структурних складових. Це призвело не до удосконалення методів планування, обліку, калькулювання і аналізу собівартості продукції, а до втрати прийомів, напрацьованих у попередні роки, при існуванні планово-адміністративної системи.

Ключові слова. технологічна карта, планування витрат, собівартість, операційний контроль, управління виробництвом, виробничі витрати, ефективність виробництва, прибуток.

JEL code classification: Q19, M10

Tsap Vladimir
PhD in Economics, Associate Professor,
Tavria state agrotechnological university, tzapvd@gmail.com

IMPROVEMENT OF OPERATIONAL CONTROL AND PLANNING COSTS IN AGRICULTURAL PRODUCTION

Abstract. The level of cost in market conditions is the limit for the commodity that determines the feasibility of doing its industrial and economic activities. Cost optimization of production and sale of products and improve its quality is the basis for competitiveness of the enterprise, its high economic and social development.

The research of improving of operational control and cost planning in agricultural enterprises should always take place in an unstable environment. Facilities management should pay more attention to enterprise management system, to carry out constant monitoring of expenditure activity that may solve through scientific development, improvement and introduction of new methods for operational control.

Application in the production process technological maps in every culture, in accordance with the rotation allows not only control costs and compare actual values to planned, but counting the amount of expenses at some stage of production operational control, and most importantly - in time to make informed management decisions on demand time. This allows encourage employees personally responsible for saving costs or impose penalties for their overspending.

Determination of operational and planned cost by drawing up technological maps given the technological structure of production, the cost of quantitative and price indicators, allows you to control the mechanism of plan-fact of above-limit charges. This allows to make management decisions to increase or decrease cost, taking into account the quantitative and qualitative indicators of the profitability calculation of grown crops, especially in from inflation-devaluation processes.

Keywords: technological map cost planning, cost, operational control, production management, production costs, production efficiency, profit.

Постановка проблеми. В нестабільному зовнішньому середовищі постійно повинні здійснюватися дослідження щодо удосконалення операційного контролю та планування витрат в сільськогосподарських підприємствах. Об'єкти господарювання повинні більше уваги приділяти системі управління підприємством,

здійснювати постійний контроль за витратною частиною діяльності. Це можна вирішувати завдяки науковим розробкам, удосконаленню та впровадженню в практику нових методів проведення операційного контролю.

Дотримання контролю за виробничими витратами, з одного боку, – це одна з на-

зовних об'єктів управління економікою на мікрорівні, а з іншого – важлива частина прийняття ефективних управлінських рішень.

На нашу думку, необхідність дослідження формування витрат в умовах інфляційно-девальваційних процесів посилюється також тим, що інфляційні процеси протягом останніх десяти років є однією з основних причин зростання рівня витрат сільськогосподарських підприємств. Прибуток одержують в основному не шляхом зменшення витрат на виробництво продукції, а за рахунок зростання відпускних цін, зумовлених інфляційними процесами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми удосконалення системи управління витратами на підприємствах, обліково-аналітична обробка і планування, удосконалення підходів до їх управління детально розглянуті у працях таких науковців як А. І. Нечитайла, О. М. Шпичака, П. Т. Саблука, В. Ю. Протасова, З. П. Ніколаєва, Т. В. Ярославської, Охріменка І.В., О. В. Боднар, Л. М. Пархоменка, С. В. Гаваза, Н. І. Діденка та ін..

Формулювання цілей статті. Впродовж усього процесу управління витратами підприємство повинно відстежувати етапи формування собівартості власної продукції, послідовно визначати фактори, які вплинули на зміни тенденції у показнику. Вважаємо, що однією з найважливіших функцій управління витратами є короткостроковий оперативний прогноз величини витрат, при чому якість управління в більшій мірі впливає на точність такого прогнозування, оскільки воно дозволяє адекватно та оперативно здійснювати коригування витрат та бачити можливості досягнення прогнозованого рівня.

Виклад основного матеріалу. В умовах, коли спад виробництва досяг критичної точки і багато галузей опинилося на межі виживання, більшість керівників і спеціалістів усвідомили, що лише ощадливе ставлення до витрат на всіх етапах виробничого процесу дасть змогу виправити ситуацію. До цього рішення підштовхує і постійне підвищення цін та тарифів на всі види ресурсів.

Сучасний період характеризується високим рівнем витрат і зростанням ринкових цін. Незважаючи на відсутні негативні наслідки цих явищ, висока вартість товарів у сучасних умовах має і позитивні моменти. Вона змушує, з одного боку, вигідно розміщувати всі види ресурсів, а з іншого, – спрямовувати діяльність на виробництво потрібної та вигідної продукції для споживача. Здорова конкуренція, у свою чергу, сприятиме зниженню цін на продукцію, що змусить підприємців шукати шляхи зниження собівартості продукції. Керівництво виробництвом на засадах мікроекономіки «з центру» не дало позитивних результатів [4, с. 74].

Зростання ролі управління витратами в сучасних умовах зумовлене необхідністю досягнення кожним суб'єктом господарювання оптимального рівня витрат на виробництво та реалізацію продукції, від якого залежить успішна діяльність підприємств і організацій.

Основою контролю в господарствах є: визначення кінцевої мети діяльності; накопичення та формування інформаційної бази щодо витрат і доходів; розробка річних планів та фактичне порівняння їх на різних стадіях виробництва для підприємств та його підрозділів; постійний аналіз виробництва та факторів, що впливають у процесі виробництва, з коригуванням поточних і стратегічних планів.

Нині виділяють основні узагальнюючі системи контролю виробничих витрат: початкову, традиційну, інтегровану інформаційну й систему менеджменту витрат.

Початкова система характеризується слабким контролем витрат, а отже, неможливістю здійснювати нормальний процес управління ними. Ця система є типовою для новостворених підприємств на стадії їх становлення. На відміну від початкової системи, традиційна має вищий рівень контролю й тісно пов'язана з оперативною виробничою системою. Така система застосовується підприємствами, в яких зміни в технології виробництва є незначними, виробляється вузький асортимент продукції (робіт, послуг) з досить високим рівнем інтенсивності праці.

Характерною особливістю інтегрованої інформаційної системи є високий рівень контролю, тісна інтеграція з оперативною виробничою системою, одночасно з цим не має тісного зв'язку з організаційним оточенням.

Система менеджменту витрат ґрунтується на управлінні ресурсами підприємства, такими як матеріальні, фінансові, трудові й процеси їх використання. Менеджмент виробничих витрат можна визначити як процес планування і вдосконалення тактичних і оперативних аспектів бізнесу з метою досягнення поставлених стратегічних цілей.

Планування впливає з необхідності в сучасних умовах приймати рішення щодо подій, які можуть відбутись у подальшому і, таким чином, сприяє формуванню майбутнього розвитку підприємства. З точки зору моніторингу планування слід розглядати як процес передбачення всіх можливих витрат виробничої діяльності підприємства, враховуючи кінцевий результат, з прогнозуванням прибутковості або збитковості того чи іншого виду діяльності. [8].

На нашу думку, перед початком планування витрат господарству необхідно сформулювати цілі власного виробництва, чітко визначити, на яких етапах буде здійснюватись контроль, які цикли виробництва будуть задіяні і, відповідно, яким чином буде здійснюватись головна мета підприємства – отримання рівня доходності, який дозволяв би вести розширене відтворення.

Як свідчать дослідження, проведені на базі ПП «Аскон» Якимівського району Запорізької області, найбільш вдало процес планування витрат при виробництві продукції рослинництва реалізується через складання технологічних карт та формування виробничої програми діяльності окремо по кожній вирощуваній культурі та в цілому по рослинництву.

Найбільшою помилкою, на нашу думку, при плануванні виробничого циклу в технологічних картах є те, що враховуються

лише обсяги витрат, при цьому не враховуються показники, які впливають на одержання кінцевого результату (адміністративні витрати, витрати на збут, трансакційні витрати тощо).

Однією з вимог, які висуваються до контролю за циклом виробництва, є оперативність обробки інформації на різних стадіях її використання.

Крім цього, необхідними складовими враховуючи особливості ведення сільськогосподарського виробництва, є вибір методики калькулювання собівартості та віднесення витрат нарахованої орендної плати за користування земельними ділянками до виробничих витрат, а не загальногосподарських.

Недоліком у діючій методиці розподілу орендної плати за земельні ділянки і майно виробничого призначення між об'єктами обліку витрат, яка передбачає пропорційність між витратами на оренду і загальними витратами на вирощування продукції, є те, що вона не відображає реальної собівартості продукції. Такий підхід є не обґрунтованим через розподіл орендної плати за земельні ділянки і майно виробничого призначення на користь більш витратних сільськогосподарських культур.

У результаті досліджень нами запропоновано дотримуватись етапів планування витрат та зробити постійним операційний контроль за допомогою технологічних карт з їх поелементною деталізацією, які представлені на прикладі ПП „Аскон” Якимівського району Запорізької області при вирощуванні насіння соняшнику. Застосування технологічних карт з плануванням та контролем за виробництвом дозволило знизити витрати до 15%.

В умовах стабільної ринкової ситуації одним із резервів збільшення прибутковості підприємства є розмір змінних витрат, оскільки в межах одного сезону можуть відбуватися коливання ціни. Важливо щоб сільськогосподарські підприємства постійно здійснювали контроль змінних витрат.

Таблиця 1

Поелементна деталізація витрат при вирощуванні товарного насіння соняшнику в ПП «Аскон» у 2015 році.

Найменування витрат	Набір показників
Види польових робіт, з якими пов'язані витрати на вирощування	
Осінь	Визначаються планові та фактичні показники, здійснюється поетапне корегування фактичних показників.
Дискування, обприскування гербіцидами	
Весна	Об'єм робіт, склад агрегату, норма виробітку, норма виробітку, затрати праці та її оплата по окремих видах робіт, кількість та вартість витраченого пального
Дискування, навантаження мінеральних добрив, внесення мінеральних добрив, передпосівне боронування, культивация, підвезення води, обприскування, протруювання насіння, посів, боронування сходів, міжрядний обробіток, лушення, лушення, приготування робочих сумішей, збирання, відвезення зерна.	
Види поелементних витрат	
Затрати праці	Витрати людино-годин
Пряма заробітна плата	Визначаються планові та фактичні показники з поетапним їх корегуванням. Сумарний розмір витрат по кожному елементу та в розрахунку на одиницю площі
Лікарняні	
Вихідні	
Відпускні	
Зарплата допоміжних підрозділів	
Нарахування на заробітну плату	
Витрати на доробку зерна	
Оплата сторонніх організацій (збирання)	
Зрошення	
Амортизація	
Витрати на ремонт	
Автотранспорт	
Єдиний податок	
Орендна плата	
Насіння	Планові та фактичні показники: розмір витрачених ресурсів у фізичних одиницях, ціна за одиницю, загальна вартість поелементних витрат, витрати на одиницю площі
Міндобрива, всього	
в т.ч. КАС – 32,	
аміачна селітра	
карбамід	
ПММ	
Засоби захисту росл	
в т.ч. Голд-стар	
Ультасил-дуо	
Глифовит	
Голіаф	
Топ-ефект	
ФАС	
гринфорт КД 500	
фуроре супер	
екзит	
альбит	
Сума накладних витрат	
Адміністративні	Планові та фактичні показники: сума поелементних накладних витрат та в розрахунку на одиницю площі
інші	
Відсотки банк	
Відсотки лізинг	

Продовження таблиці 1

Розрахунок фінансового результату	
Повна собівартість продукції, грн	Планові та фактичні показники
Собівартість грн за 1 ц	
Середня ціна реалізації, грн за 1 ц	
Валовий дохід (виручка), грн	
Прибуток	
Рівень рентабельності	

Джерело: авторська розробка

Отже, від вибору конкретних методів формування інформації для різних елементів обліку залежить величина фінансового результату, тому, на наш погляд, необхідно виділити особливо чутливі основні елементи обліку. А.Нечитайло пропонує зосередити увагу на елементах, які можуть як зменшити, так і збільшити величину фінансового результату, а саме: витрати на виробництво; нарахування зносу основних засобів; нарахування зносу нематеріальних активів; нарахування зносу малоцінних та швидкозношуваних предметів; списання витрат на ремонт основних засобів; оцінка матеріальних ресурсів, які включають до витрат виробництва; вибір рахунку для обліку курсових різниць [2, с. 11].

В останні роки, коли сільськогосподарські підприємства, скориставшись спрощеною системою оподаткування (фіксований сільськогосподарський податок, а з 2015 р. – єдиний податок) не є платниками податку на прибуток, накопичення витрат та розподіл їх за відповідною класифікацією не проводились через відсутність такої необхідності, що призвело до недостовірності даних у статистичній звітності. Як свідчать дослідження, контролювати витрати господарської діяльності намагається більшість сільськогосподарських товаровиробників, застосовуючи при цьому різні методи: середні та великі об'єкти господарювання – через облік та інформаційні технології, малі – через простий підрахунок витрат і доходів. [7, с. 170].

Як свідчать дослідження, сільськогосподарські товаровиробники найчастіше застосовують класифікацію витрат на постійні та змінні: постійні – не змінюються від обсягу виробництва (амортизація, оре-

дна плата тощо), змінні безпосередньо залежать від обсягу виробництва (насіння, мінеральні добрива, паливо). Останнім часом сільськогосподарські товаровиробники надають перевагу погодинній оплаті праці, ніж відрядній, що зручніше при розрахунках, але при цьому продуктивність праці знижується. При розрахунку витрати по оплаті праці нами враховано як змінні, вважаючи що сільськогосподарські виробники Якимівського району Запорізької області є великими та застосовують відрядну оплату праці (табл. 2).

Аналіз даних таблиці 2 свідчить, що в структурі витрат виробництва змінні витрати зросли на 212,2%, постійні – на 70,8%. В цілому сума виробничих витрат у розрахунку на 1 га у 2016 р. зросла у порівнянні з 2012 р. більше як на 160%. Істотне зростання майже всіх показників спостерігалось у 2015 та 2016 роках.

Єдиний показник, який мав тенденцію до зниження від 2012 р. – це амортизація, паливо й енергія. Пояснюється це тим, що в умовах зростаючих цін на паливо та удосконалення технологій господарства дедалі більше уваги приділяють ресурсо-береженню й заощадженню енергоносіїв.

Вартість мінеральних добрив, від якої безпосередньо залежить урожайність та якість зерна, зросла в ціні на 315,6%, паливо-мастильних матеріалів – на 129,3%, а ціну яких закладено акциз, який спрямовується на ремонт автодоріг, та послуги – 160,0% вартість яких формують ті ж витрати.

Річний фонд заробітної плати змінюється протягом року в залежності від індексу інфляції, який враховують при індексації заробітної плати, що є обов'язковим згідно з чинним законодавством. У таблиці наведено структуру та динаміку змін витрат

групуванням їх на постійні та змінні.

Таблиця 2

**Структура та динаміка виробничої собівартості продукції рослинництва
ПП «Аскон» в розрахунку на 1 га за 2012–2016 рр., грн**

Види витрат	Рік					Відхилення 2016 р. до 2012 р.	
	2012	2013	2014	2015	2016	±	%
Змінні:							
– витрати на оплату праці	166,20	165,76	231,73	334,47	488,50	322,30	193,9
– відрахування на соціальні заходи	61,91	60,46	83,87	78,10	103,07	41,16	66,5
– насіння та посадковий матеріал	286,72	357,85	392,07	1066,94	980,34	693,62	241,9
– мінеральні добрива	370,48	398,73	663,64	1284,12	1539,88	1169,40	315,6
– пальне і мастильні матеріали	375,78	414,56	649,38	975,04	861,68	485,90	129,3
– запасні частини	135,76	145,04	207,73	425,64	601,33	465,57	342,9
– оплата послуг і робіт, що виконуються сторонніми організаціями	407,98	446,61	708,93	1348,92	1060,76	652,78	160,0
Всього змінних витрат	1804,83	1989,01	2937,35	5513,23	5635,56	3830,73	212,2
Постійні:							
– амортизація	221,42	208,15	263,47	110,17	213,52	-7,9	-3,6
– електроенергія	26,22	22,40	29,61	15,60	76,56	50,34	191,9
– паливо й енергія	0,73	0,33	0,27	-	-	0,73	-
– орендна плата за земельні та майнові паї	284,09	275,22	357,96	854,78	1100,61	816,52	287,4
– інші	420,06	122,35	110,44	279,88	526,46	106,40	25,3
Всього постійних витрат	952,52	628,45	761,75	1134,66	1627,07	674,55	70,8
Всього виробничих витрат	2757,35	2617,46	3699,1	6647,89	7262,63	4505,28	163,4

Джерело: розраховано за даними ПП «Аскон»

Підприємства намагаються згрупувати витрати, виділити в окрему групу ті, що найбільше впливають на зміну собівартості продукції в кінцевому результаті, знайти механізми впливу на них: придбати на початку процесу виробництва без додаткових витрат на зберігання, вивчити за попередні роки зміни цін на матеріальні ресурси. Основні витрати, які впливають на фінансово-економічні показники, можна у спрощеному вигляді поділити на постійні та змінні. Як свідчать дослідження, групування поелементних витрат залежить від специфіки кожного сільськогос-

подарського підприємства, навіть може відрізнитись по виробничих підрозділах в одному підприємстві [1, с. 211].

Витрати, які займають найбільшу частку у структурі витрат (пально-мастильні матеріали, мінеральні добрива, засоби захисту рослин тощо), постійно зростають і безпосередньо залежать від інфляційних процесів і курсових різниць. Сільськогосподарський товаровиробник намагається зменшити витрати, отримати продукцію нижчої собівартості, при цьому зберегти конкурентоспроможність свого продукту, вдаючись до економії, заміни оригінальних

засобів захисту рослин, мінеральних добрив, запчастин на аналогах. Контроль за даними витратами останнім часом набуває все більшої ваги та є практично основним напрямком при виробництві сільськогосподарської продукції. На нашу думку, такі витрати необхідно групувати в окрему економічну категорію. Витратам, які безпосередньо залежать від інфляції та курсових різниць, необхідно, крім віднесення до окремої групи, дати певну назву, наприклад, матеріально-інфляційні, змінно-інфляційні, ринково-залежні. Зміна їх суми у витратах прямо пропорційно впливає на зміну виробничої та повної собівартості, тобто на прибуток підприємства. Контроль за зміною цін на такі витрати має взяти на себе держава через механізми відшкодування витрат, що дасть змогу забезпечити продовольчу безпеку країни.

Керівник повинен прийняти дієві рішення, для цього необхідно формувати відповідну інформаційну базу. Основне навантаження по її формуванню покладається на господарський облік у широкому розумінні цього слова: бухгалтерський, статистичний, податковий, управлінський та інші, кожен з яких виконує певну роль.

Важливим у процесі управління підприємством є облік фактичних даних, порівняння їх з плановими показниками, зіставлення достовірних економічних даних з іншими базами даних (за попередні роки, минулі періоди, з іншими господарствами тощо).

Крім того, слід враховувати, що контроль за виконанням економічних показників має супроводжуватися контролем за дотриманням технології виробництва. Поєднання такого контролю, на наше переконання, повинно здійснюватись через технологічні карти, де відстежуються кінцеві результати та повна собівартість, яка є індикатором нижньої ціни реалізації виробленої продукції. На основі цієї гіпотези нами на прикладі сільськогосподарського підприємства Якимівського району Запорізької області розроблено технологічні карти і застосовано контроль за операційними даними, що дає змогу більш детально контролювати процес виробництва, враховуючи при цьому необхідні економічні пока-

зники. Працівниками економічного відділу підприємства (економісти, бухгалтери, обліковці) разом із виробничим відділом (головний агроном, інженер, гідротехнік) систематично узгоджуються технологічні карти, які застосовуються уже протягом трьох останніх років.

У таблиці 3 наведено фрагмент технологічної карти з поопераційним розподілом витрат на прикладі вирощування озимої пшениці у сільськогосподарському підприємстві Якимівського району Запорізької області (2015 р.), яка використовується для поопераційного контролю фактичних витрат та їх порівняння з плановими витратами з метою забезпечення ефективності виробництва

Застосування в процесі виробництва цих технологічних карт по кожній культурі, відповідно до сівозміни дає змогу не тільки контролювати витрати та порівнювати їх фактичні значення з плановими, а й розраховуючи суми витрат, на певному етапі виробництва оперативно контролювати, а найголовніше – своєчасно приймати виважені управлінські рішення на вимогу часу. Це дає змогу стимулювати персонально відповідальних працівників за економію витрат або накладати штрафні санкції за їх перевищення.

Застосування даних форм дає можливість підприємству визначити виробничі та повну собівартість на певному етапі виробництва для прийняття управлінських рішень та, враховуючи ринкові ціни при продажу, розраховувати орієнтовний рівень рентабельності. Такий підхід у господарствах застосовується ще до складання річного фінансового звіту.

Таблиця 3.

Поопераційний контроль фактичних витрат та їх зіставлення з плановими витратами з метою забезпечення ефективності виробництва на прикладі озимої пшениці у сільськогосподарському підприємстві Якимівського району Запорізької області, 2015 р.

Показник	Од. вим.	План	Факт
Площа посіву	га	1781,0	1781,0
Урожайність	ц/га	31,2	29,8
Валовий збір	ц	55500,0	53112,6

Витяг з технологічної карти з поопераційним розподілом витрат

Найменування робіт	Од. вим.	Обсяг робіт, га		Найменування трактора, с/г машини	Затрати праці, год-гол		Оцінка праці на весь обсяг, грн		Надано			
		план	факт		план	факт	кількість, л.		Вартість, грн			
							всього	всього	план	факт		
Дискування	га	1089,0	1086	Т-150, БДП-8	272	272	5 837,0	5 802,7	7187	7326	129 373,20	114 542,01
Дискування	га	37,0	37,0	Т-150, ДМТ-4	15	15	326,5	354,7	296	334	5 328,00	5 324,00
Вологозарядковий полив	га		354,0	д/м Фрегат		354		7 080,0				
Протрукування насіння	т	379,8	379,3	ПС-10	227	227	5 377,67	5 370,63				
Підвезення насіння	т	379,8	379,3	ГАЛ-53	227	227	3 740,10	3 878,06	532	607	9 576,00	9 827,33
Посів	га	1781,0	1781,0	ДЖОН-ДІР	227	227	5 343,0	5 540,1	9617	9839	173 113,20	157 810,00
Обприскування гербіцидом	га	1029,0	1101,0	МТЗ-80 ОП-2000	96	103	3 107,6	3 412,2	514	580	10 290,00	9 177,50
Підвезення води для обпр-ня	т	102,9	110,1	Т-150,РЖТ	48	51	2 175,3	2 388,5	257	230	5 146,00	3 638,60
Боротьба з гризунами	га	700,0	282,0	вручну	2 800	1 130	28 000,0	7430,0	160	65	3 200,00	1 055,00
Зима-весна літо 2015г.												
Боротьба з гризунами	га		700,0	МТЗ-80,НРУ		83		1 397,3		330		6 029,40
Навантаження міш-х добрив	т.	178,1	175,8	кран	105	104	957,70	945,33	192	180	3 858,3	3 450,30
Підвезення міш-х добрив	т.	178,1	175,8	ГАЛ-53	211	208	2456,0	2486,19	163	158	3 278,00	3 028,90
Внесення мінеральних добрив	га	1781,0	1758,0	МТЗ-80,НРУ	211	208	3 508,6	3 551,7	1068	1207	21 372,00	21 597,00
Підвезення КАСа	т.	60,0	53,5	Т-150,РЖТ	27	60	1 200,8	2 735,7	142	320	2 840,00	5 504,00
Внесення КАСа 100кг/га	га	568,0	1278,5	МТЗ-80 ОП-2000	53	119	1 715,4	3 908,1	284	669	5 680,00	11 506,80
Навантаження міш-х добрив	т		32,1	вручну		57		320,93				
Підвезення міш-х добрив	т		32,1	ГАЛ-53		57		681,58		29		551
Внесення мінеральних добрив	га		479,0	МТЗ-80,НРУ		57		973,7		312		5 304,00
Підвезення води для обприскування	тис.л.	534,3	408,0	Т-150,РЖТ	249	190	11 295,1	8 729,1	1335	1057	26 716,00	17 898,50
Внесення герб., фунг., інсект.	га	534,3,0	4079,5	МТЗ-80 ОП-2000	499	381	16 135,9	12 470,2	2671	2134	53 430,00	36 128,60
Вегетаційний полив 4р.	га	2272,0	1212,0	Фрегат	2272	1212	45 440,0	30300,0				
Приготування роб. сумішей	га	6372,0	5180,5		595	484	5 773,03	4 693,33				

відділу
ери, об-
том (го-
ік) сис-
ні кар-
м трьох
техно-
озподі-
ня озим-
ському
Запорі-
істову-
о фак-
анови-
і ефек-
ництва
культу-
огу не
порів-
вим, а
вному
рольо-
вільма-
ла ви-
і пер-
ів за
рафелі
жлив-
інгу
і ви-
якого
і при
всній
гос-
дан-

Продовження таблиці 3

Збирання власна техніка 30%	га	534,3	595,0	дзон-дир	108	120	12 021,8	19 040,0	5877	5266	117 546,00	88 100,20
Збирання наймана техніка 70%	га	1246,7	1186,0	наймані	251	239			13713	12078	274 274,00	202 064,90
Відвезення зерна з поля	т	5550,0	4410,9	ГАЗ-53	251	296	30 525,0	30 876,30	6327	4604	126 540,00	76 610,60
Відвезення зерна на склад	т	5550,0	5311,3	ГАЗ-53	251	358	21645,00	26556,30	6998	4834	126 540,00	80 437,80
Всього	х	х	х		8 993	6839	206581,5	190922,5	х	х	1 098 095,3	859 586,41

Витяг з технологічної карти з поопераційним розподілом витрат

Найменування витрат	всього, грн				Найменування витрат	од. вим	кількість		ціна за од.грн		всього			
	план	факт	план	факт			план	факт	план	факт	план	факт	план	факт
Затрати труда чел. часов	8993	6839	5	4	Насіння	т	379,8	379,3	2,05	1,78	778547	675822,4	437,14	379,46
Пряма зарплата	206581,5	190922,5	115,99	107,20	Миндобрива, всього	т	238,1	229,3	9,25	8,86	2121471	2031100	1191,17	1140,43
Лікарняні	20658,15	19092,27	11,60	10,72	в.т.ч. КАС - 32	т	60,0	53,5	12,44	11,10	666000	594149,7	373,95	333,60
Вихідні	10329,08	9546,14	5,80	5,36	аміачна селітра	т	178,1	175,8	8,28	8,17	1455077	1436950	817,00	806,82
Відпускні	20658,15	19092,27	11,60	10,72	карбамид	т								
Зарп. допом. підрозд					ПММ	л	57333	52159	19,15		1098095	859586,4	616,56	482,64
Всього з/п	258226,88	238653,18	144,99	134,00	ЗЗР						387537,6	273695,1	217,60	153,67
Нарахування на з/п	96 034,58	54 412,93	53,92	30,55	в.т.ч. Голд-стар	л	46	44	868,92	777,18	38232,55	34196,12	21,47	19,20
					Ультасвіт-дуо	л	152	152	115,03	59,17	17485,01	8993,53	9,82	5,05
Витрати на дору. зерна	555000	429731,2	311,62	241,29	Глифовит	л								
Оплата ст. ор. (збир.)	374010	294438,8	210,00	165,32	Голнаф	кг								
Зрошення	1581418,7	999587,87	887,94	561,25	Топ-ефект	л	284				124505,6		69,91	
Амортизація	121535,44	121535,44	68,24	68,24	ФАС	л	413	370	396,48	149,63	146697,6	55363,97	82,37	31,09
Витрати на ремонт	320580	279410	180,00	156,88	гріффер КД 900	л		804		148,60		119473,2		67,08
Автотранспорт	666000	563331,27	373,95	316,30	фураре супер	кг	150	150	300,00	267,04	45000	40056	25,27	22,49
Фіксований с/т податок	235305,72	235305,72	132,12	132,12	еквит	л	7	7	754,98	754,32	5284,87	5280,27	2,97	2,96
Оренда плати (земля)	1611217,2	1611217,27	904,67	904,67	альбит	л	6	6	1722,0	1722,0	10332	10332	5,80	5,80
Всього	5819328,6	4827623,68	3267,45	2710,63	Всього	х	х	х	2,05	1,78	4385650,9	3840204	2462,47	2156,2

Сума накладних витрат

Фінансовий результат

Показник	на 1 га		Показник	план	факт
	план	факт			
Адміністративні	700,00	605,20	Повна собівартість продукції, грн	12 387 880	10541793
Пити (страх., рояліті)	0	0	Собівартість, грн за 1 ц	223	243
Відсотки банк	524,45	445,78	Середня ціна реалізації, грн за 1 ц	300	302
Відсотки лізинг	1,21	1,21	Валовий дохід (виручка), грн	16650000	16040005
Всього	1225,66	1052,20	Прибуток	4 262 120	5 498 212
			Рівень рентабельності	34%	52%

Джерело: авторська розробка.

Висновки. Застосування запропонованого методичного підходу кооперативного контролю фактичних витрат та їх зіставлення з плановими, дає можливість коригувати та оперативно розраховувати виробничу собівартість на кожному етапі виробництва для визначення оптимального рівня ціни реалізації та рівня рентабельності виходячи з фактичних витрат у момент

реалізації продукції ще до складання річної фінансової звітності. Вважаємо за необхідне відновлення обліку живої праці в сільськогосподарських підприємствах щодо обліку затрат людино-годин при виробництві сільськогосподарської продукції, як це має місце в розвинутих країнах, де оплата праці здійснюється з урахуванням відпрацьованих людино-годин.

Список літератури:

1. Витрати та ефективність виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах (моніторинг). Вип. 9. [О. М. Шпичак, О. В. Боднар, Л. М. Пархоменко, Є. В. Гаваза, Н. І. Діденко, А. І. Камінська, О. П. Комарницька, Н. Г. Копитець, Т. В. Куць, С. О. Пашко, А. Л. Педорченко, А. О. Сігайов, Г. Ю. Шостак, В. Д. Цап] – К.: ННЦ ІАЕ, 2015. – 424 с.
2. Нечитайло А. И. Учет финансовых результатов и использование прибыли /А. И. Нечитайло. – СПб.: СПБВИЭСЭП, Знание, 2000. – 104 с.
3. Методичні рекомендації оперативного визначення витрат виробництва та формування цін на сільськогосподарську продукцію / О. М. Шпичак, П. Т. Саблук, В. Ю. Протасов, З. П. Ніколаєва, Т. В. Ярославська та ін.; УААН. ІАЕ. – К., 1994. – 42 с.
4. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств. Затверджені Міністерством аграрної політики України від 18 травня 2001 р. № 132 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uazakon.com/big/text1528/pg1.htm>.
5. Охріменко І. В. Витрати та собівартість сільськогосподарської продукції в регулюванні економічних відносин сільськогосподарських підприємств: монографія / І. В. Охріменко. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2009. – 360 с.
6. Основні економічні показники виробництва продукції сільськогосподарських господарств в сільськогосподарських підприємствах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ7_u.htm
7. Цап В.Д. «Витрати і собівартість продукції в сільськогосподарських підприємствах України та їх формування». (на прикладі м. Київ) дисертація кандидата економічних наук 08.00.04 / Цап Володимир Дмитрович – Київ-2016.- 298.
8. Pryor F. Transaction Costs on a National Level: Causes and Consequences / F. Pryor // Journal of Institutional and Theoretical Economics (JITE) / Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft. – 2008. – Vol. 164. – № 4. – P. 676–695.
9. Commodity Costs and Returns. Economic Research Service. United States Department of Agriculture : <http://www.ers.usda.gov/data-products/commodity-costs-and-returns.aspx>.

References:

1. Vytraty ta efektyvnist vyrobnytstva produktsii v silskohospodarskykh pidpriemstvakh (monitorynh). Vyp. 9. [O. M. Shpychak, O. V. Bodnar, L. M. Parkhomenko, Ye. V. Havaza, N. I. Didenko, A. I. Kaminska, O. P. Komarnytska, N. H. Kopytets, T. V. Kuts, S. O. Pashko, A. L. Pedorchenko, A. O. Sihaliov, H. Yu. Shostak, V. D. Tsap] (2015). K.: NNTs IAE, 424 p.
2. Nechytailo, A. Y. (2000) Uchet fynansovykh rezultatov y yspolzovanye prybyly. SPb.: SPbYVESEP, Znanye, 104 p.
3. O. M. Shpychak, P. T. Sabluk, V. Yu. Protasov, Z. P. Nikolaieva, T. V. Yaroslavska ta in. (1994) Metodychni rekomendatsii operatyvnoho vyznachennia vytrat vyrobnytstva ta formuvannia tsin na silskohospodarsku produktsiiu. UAAN. IAE. – K., 42 p.
4. Metodychni rekomendatsii z planuvannia, obliku i kalkuliuvannia sobivartosti produktsii (robit, posluh) silskohospodarskykh pidpriemstv. Zatverdzeni Ministerstvom ahrarynoi polityky Ukrainy vid 18 travnia 2001 r. № 132 [Online]. – Retrieved from: <http://uazakon.com/big/text1528/pg1.htm>.
5. Okhrimenko, I. V. (2009) Vytraty ta sobivartist silskohospodarskoi produktsii v rehuliuванні ekonomichnykh vidnosyn silskohospodarskykh pidpriemstv : monohrafiia. K.: NNTs «IAE», 360 p.
6. Osnovni ekonomichni pokaznyky vyrobnytstva produktsii silskohospodarskykh gospodarstv v silskohospodarskykh pidpriemstvakh [Online]. – Retrieved from: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ7_u.htm
7. Tsap, V.D. (2016) «Vytraty i sobivartist produktsii v silskohospodarskykh pidpriemstvakh Ukrainy ta yikh formuvannia». (na prykladi m. Kyiv) dysertatsiia kandydata ekonomichnykh nauk 08.00.04. Tsap Volodymyr Dmytrovych, Kyiv, 298.
8. Pryor F. Transaction Costs on a National Level: Causes and Consequences / F. Pryor // Journal of Institutional and Theoretical Economics (JITE) / Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft. – 2008. – Vol. 164. – № 4. – P. 676–695.
9. Commodity Costs and Returns. Economic Research Service. United States Department of Agriculture : <http://www.ers.usda.gov/data-products/commodity-costs-and-returns.aspx>.